

YASAL MAL REJİMİNDE KATKI ALACAĞI VE DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI İLİŞKİSİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RIGHT OF CONTRIBUTION CLAIM AND THE INCREASED VALUE CLAIM ON THE LEGAL PROPERTY REGIME

Doç. Dr. Zafer ZEYTİN

Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilimdalı Öğretim Üyesi.
zeytin@gmail.com

Öz

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi (eMK) döneminde eşlerin birbirlerinin malvarlığına malları, para ve emekleri ile yaptıkları katkının karşılığı olarak Yargıtay içtihatları ile genel hükümlere ve özellikle sebepsiz zenginleşme borç kaynağına dayanarak geliştirilen katkı alacağı hakkı, 2002 tarihinden itibaren yerini TMK'de açıkça düzenlenen değer artış payı alacağına bırakmıştır (TMK md. 227). TMK 227'nci maddede düzenlenen değer artış payı alacağı 1.1.2002 tarihinden itibaren uygulama alanı bulmaktadır. Eşlerden birinin diğer eşin malvarlığına yapılan katkı eMK döneminde gerçekleşmiş ve katkı yapılan mal TMK'nin yürürlüğe girmesinden sonra yasal mal rejimi sona erdiği anda eşin malvarlığında bulunuyorsa, katkı alacağı ve değer artış payı alacağı birlikte uygulama alanı bulmalıdır. Bu bağlamda katkı alacağı, değer artış payı alacağı içerisinde yer alan katkı miktarını oluşturur. Bu nedenle hak sahibi eşe sadece değer artış payı alacağı tanınmalı, ayrıca eMK dönemindeki katkı alacağına hükmedilmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Türk Medeni Kanunu, Yasal Mal Rejimi, Değer Artış Payı Alacağı, Katkı Alacağı, Değer Artış Payı Alacağı

Abstract

The former Turkish Civil Code (Code Number 743) did not include a provision regarding issue of participation in increased value; and this issue was resolved through the right of contribution claim, which was developed by the decisions of Court of Cassation Turkey (Yargıtay) with application of unjust enrichment provisions of the Law of Obligations Code. The new Civil Code, on the other hand, includes a provision, (art. 227) regulating cases in which a spouse has contributed to the acquisition, improvement, or preservation of an asset belonging to the other without receiving equivalent compensation and that asset increased in value at the time of liquidation. This provision is of 1.1.2002 in effect. At this point a problem arose with respect to the cases that cover a time span of both Codes and type of rights mentioned above, namely the right of contribution claim and increased value claim. In those cases a court should only decide on increased value claim for a claimant spouse, for the right of contribution claim has already covered by the former.

Key Words: Turkish Civil Code legal property regime regime of participation in acquired property, the right of contribution claim, the increased value claim.

I-GİRİŞ

2002 yılından itibaren yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile Türk Aile Hukukunda özellikle mal rejimi konusunda önemli değişiklikler olmuştur. Bu tarihe kadar eşler¹ arasındaki yasal mal rejimi, eski Medeni Kanunu'na (eMK) göre mal ayrılığı rejimidir. Mal ayrılığı rejiminde, mal rejimi sona erdiğinde eşlerden birinin diğerinin malvarlığı üzerinde evlilik birliğinden kaynaklanan bir hakkı yoktur. Eşler kendi malvarlığı değerlerinin tek sahibidirler, eşler mallar üzerinde serbestçe tasarruf edebilirler, malların gelirleri de kendilerine aittir. Edinilmiş mallara katılma rejimi özü itibariyle mal ayrılığı rejimine dayanmaktadır. Çünkü eşler yasal sınırlar içerisinde mallarını (malların edinilmiş veya kişisel mal olmasına bakılmaksızın) yönetme, bunlardan yararlanma ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahiptirler (TMK 223).² Bununla birlikte mal ayrılığı rejiminden önemli bir farkı vardır. Edinilmiş mallara katılma rejimi sona erdiğinde eşlerden her biri, diğerinin mal rejimi süresince edindiği edinilmiş malları esas alınarak hesaplanan artık değer yarısı üzerinde kanunen bir alacak hakkına sahiptir (TMK md. 236).

Bir diğer fark ise eşlerin değer artış payı alacağına sahip olmasıdır (TMK 227). Eşler yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi süresince, birbirlerinin malvarlığı değerlerinin edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunmuşlarsa, bu katkıları ile orantılı olarak ortaya çıkan değer artışı üzerinde alacak hakkına sahip olurlar. Değer artış payı olarak adlandırılan bu hak, aynı nitelikte bir hak olmayıp, şahsî (nispi) nitelikte bir alacak hakkıdır. Değer artış payı alacağı, yapılan katkının başlangıçtaki değeri kadarıyla garanti altına alınmıştır. Katkı yapılan mal değerini kaybetse de, yapılan katkının nominal değeri değer artış payı alacağı olarak garanti altına alındığından her halde istenebilecektir (nominal değer garantisi TMK 227).

Bu çalışmada katkı alacağı ve değer artış payı alacağı kısaca incelenecek ve her iki alacağın yürürlükte oldukları dönem dikkate alınarak uygulamada nasıl birbiri ile ilişkilendirileceği örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın konusu boşanma nedeniyle yasal mal rejiminin sona erdiği hallerle sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte yapılan açıklamalar mahiyetine uygun düştüğü ölçüde yasal mal rejiminin sona erdiği diğer hallerde de geçerlidir. Çalışmanın amacı katkı ve değer artış payı alacağı hesaplaması ile ilgili uygulamada karşılaşılan sorunlara dikkat çekip, hukuki çözümler önermektir. Bu nedenle teorik görüşlere ve tartışmalara yeri geldikçe, çalışmanın özelliğini değiştirmeyecek şekilde yer verilmeye çalışılmıştır.

¹ Çalışmada evli kadını ifade eden „karı“ kavramına mümkün oldukça yer verilmemeye çalışılmıştır.

² Zeytin, Zafer: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, 2. Baskı Ankara 2008, nr.197 vd.

II-KATKI ALACAĞI

A-Genel Olarak

Kıta Avrupa'sı ülkelerine baktığımızda karşımıza iki temel mal rejimi modeli çıkmaktadır.³ Bunlardan ilki mal ayrılığı modelidir. Bu mal rejimi modelinde eşler evlilik birliği süresince elde ettikleri mallar üzerinde tek başlarına hak sahibi olurlar. Mal ayrılığı rejiminin sona ermesinde eşlerin birbirlerinin malvarlığı değerleri üzerinde aynî ya da şahsî bir hakkı yoktur. İkincisi ise, mal ortaklığı modelidir. Mal ortaklığında her eş, mal rejimi süresince evlilik birliğinin ortak malları üzerinde birlikte mülkiyet hakkına sahip olur. Eşler bu mallar üzerinde ancak birlikte tasarruf edebilirler.⁴

eMK döneminde eşler arasında geçerli olan yasal mal rejimi mal ayrılığı rejimidir (eMK md. 170). Nasıl 'mal ortaklığı ve mal birliği' kadın erkek eşitliğine aykırı bir mal rejimi değilse, eMK'ye göre eşler arasında geçerli yasal mal rejimi 'mal ayrılığı' da kadın erkek eşitliğine aykırı değildir. Ancak mal ayrılığı rejiminin kadın erkek eşitliğine aykırı olmaması, onun adil bir mal rejimi olduğu anlamına gelmez.⁵ Mal ayrılığı rejiminin sona ermesiyle, eşlerin paylı mülkiyet konusu malları dışındaki malları üzerinde evlilik birliğinden doğan aynî ya da şahsî bir hakkı söz konusu değildir. Bunun sonucunda ekonomik ve sosyal hayata erkeğe nazaran daha az katılan kadın, ev işleri, çocuk büyütme ve bakımı konusundaki emeklerine ve hatta diğer eşin malvarlığına yaptığı katkılarına rağmen, evlilik birliğinin özellikle boşanma ile sona erdiği birçok halde ekonomik anlamda eli boş olarak hayatını idame ettirmek zorunda kalmaktadır.⁶ Türk Medeni Kanun'unda eşlerden birinin edindiği mala diğer eş katkı yapmış ise, sağladığı bu katkının karşılığını isteyebileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı. Bu adaletsiz duruma çözüm için Yargıtay kararları ile katkıyı sağlayan eşin, diğerinden katkısı karşılığı genel hükümlere göre bir katkı alacağı (katkı tazminatı) talep edebileceği kabul edilmiştir.⁷

³ Bkz. Acabey, Beşir: Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir 1998, 77 vd.; Zevkliler, Aydın; Acarbey, M. Beşir; Gökyayla, K. Emre: Medeni Hukuk, Ankara 1996, 6. Bası, 811 vd.

⁴ Bkz. Zeytin, Nr. 20.

⁵ Bkz. Henrich, Dieter: Eheleiche Gemeinschaft, Partnerschaft und Vermögen im europäischen Vergleich: die deutsche Sicht, in: Eheleiche Gemeinschaft, Partnerschaft und Vermögen im europäischen Vergleich, Bielefeld 1999, 361; Finger, Peter: Familienrechtliche Veränderungen in der Türkei (ab 1.1.2002 - insbesondere: eheliches Güterrecht), in: FamPra.ch 4/2003, 833.

⁶ Bu konuda bkz. Kılıçoğlu, Ahmet: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, 2. Bası, Ankara 2002, 89 vd.

⁷ H.G.K.'nun 01.02.1985 gün ve E:2/176, K:57; 28.09.1994 gün ve 1994/2-47 E. - 564 K.; 18.09.1996 gün ve 1996/2-498 E. - 595 K.; 03.02.1999 gün ve 1999/2-56 E. - 40 K.; 07/06/2000 gün ve 2000/2-959 E. - 972 K.; 14.05.2008 gün ve 2008/13-374 E. - 2008/375 K.; 2HD 18.06.2008 gün ve 2008/2-432 E.-444 K. sayılı ilamları.

B-Katkı Alacağıın Şartları

Eş katkısı evlilik birliği devam ederken yapmalıdır. Evlilik birliğinin kurulmasından önce yapılan katkılar, özellikle nişanlılık hükümleri de dikkate alınarak genel hükümlere göre değerlendirilmelidir. Evliliğin sona ermesinden sonra yapılan katkılar için de genel hükümler çerçevesinde değerlendirilme yapılmalıdır. Evlilik birliği devam ederken eşler arasındaki medeni hukuk ilişkisi, yapılan katkının başka haklı bir sebep yoksa bağışlama olarak değerlendirilmesini engeller: Karı koca, kendilerine daha iyi bir gelecek hazırlama bakımından aralarında akdi bir ilişki kurmuşlardır. Malın edinme sebebi budur. Kadın katkısını eşine bağışlamış değildir. Koca aldığı katkıyı para olarak iade edeceği düşüncesi içine de girmemiştir. İlişkinin temelinde kadının taşınmazdan katkısı oranında yararlanacağı esası mevcuttur. Evlilik devam ettikçe yararlanma da devam edecektir. O halde, kocanın iade borcu iade anındaki duruma göre belirlenecektir.⁸

Eşin katkısı para, mal ve emek şeklinde olabilir. Katkı, örneğin kadının ziyet eşyalarını bozduarak kocanın malvarlığının edinilmesinde, iyileştirilmesinde veya korunmasında kullanması şeklinde olabilir. Eşin, diğer eşin işyerinde evlilik birliğinin kendisine yüklediği katkıda bulunma borcunu (eMK md. 190) aşacak şekilde çalışması da katkıya örnektir. Özellikle aile işletmelerinde, örneğin bir pansiyon işletmesinde, kadının çalışma saatleri süresince kocasına yardım etmesi eMK md. 190, 152, 153'ün kadına yüklediği yardım borcundan fazladır.⁹

Katkı alacağıın diğer bir şartı da, eşin bu katkısı karşılığı uygun bir karşılık almamış olmasıdır. Katkıda bulunan eşin diğer eşin malvarlığını evlilik devam ederken kullanması veya bundan yararlanması uygun bir karşılık olarak değerlendirilemez. Çünkü eşin yararlanma hakkı eşin katkısına bakılmadan evlilik birliğinden dolayı mevcuttur. Ancak katkıda bulunan eş, diğer eşin iş yerinde fiilen ücret almadan çalışmış ve onun için sadece sigorta primleri ödenmişse, bu primlerin katkı alacağıın hesabında dikkate alınması gerekir. Evlilik birliği süresince kadın için ödenen sigorta primleri uygun bir karşılık olarak

⁸ Gençcan, Ömer Uğur: Mal Rejimleri Hukuku, Ankara 2010, sh. 792 vd.; HGK 07/06/2000 gün ve 2000/2-959 E. - 972 K; 03.02.1999 gün ve 1999/2-56 E. - 40 K

⁹ HGK 07/06/2000 gün ve 2000/2-959 E. - 972 K; HGK 14.05.2008 gün ve 2008/13-374 E. – 2008/375 K: Dava katkı payından dolayı alacak istemine ilişkin olup davacının evlilik birliği devam ederken çalıştığı tereddüt bulunmadığı ancak davalının da ailesinin maddi olanaklarının iyi olduğu, bankadan kredi çektiği ve dikmiş dikmek suretiyle gelirinin de bulunduğu dosyadaki belge ve delillerden anlaşılmaktadır. Böyle olunca mahkemece davalının aile bütçesine katkısıyla dava konusu taşınmaz hissesinin alınmasında katkısının ne olabileceği konusunda taraf delilleri toplanıp araştırılıp gerektiğinde bilirkişi vasıtasıyla katkı oranı ve miktarı belirlenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

değerlendirilmese de, burada kocanın bakım yükümlülüğünün sınırını aşan (eMK md. 152) bir katkıdan söz etmek mümkündür.

C-Katkının İspatı

Eşler arasındaki katkının ispatı her türlü delille, tanıkla da ispat edilebilir. Hayatın olağan akışına göre katkının yapıldığı anlaşılıyorsa, bu dahi yeterlidir. Özellikle eşlerin çalıştıkları sabitse, eşlerden birine ait olan malın edinilmesinde diğer eşin katkısının olduğunun kabulü gerekir, meğerki mal sahibi eşin malın edinimini nasıl sağladığını başka delillerle ispat etmiş olsun. Katkının yapıldığının kabul edildiği anda, henüz evlilik birliğinin sarsılmadığının sabit olması gerekir. Diğer bir anlatımla eşler arasında birliğin getirdiği yükümlükleri aşan bir katkının olmayacağına ilişkin adi bir karine yaratan boşanma davasının veya başka benzer bir uyuşmazlığının olmaması gerekir.

D-Hesaplanması

Katkı alacağına hesabında yapılan katkı miktarı biliniyor ve somut olayda ispat edilmiş ise bir sorun bulunmamaktadır. Katkıda bulunan eş, yaptığı katkı kadar alacak hakkına sahiptir. Katkının yapıldığı an ile alacağın talep edildiği an arasında bir sürenin geçtiği hallerde katkı alacağına hesablanmasında, önce katkı oranı tespit edilmelidir. Katkı oranı, yapılan katkının, katkıda bulunulan malın katkı yapıldığı andaki değerine oranlanması ile bulunur. Bulunan katkı oranı, alacağın talep edildiği andaki malın değeri ile çarpılarak katkı alacağı belirlenir.¹⁰ Katkı alacağı ancak taleple sınırlı olarak kabul edilebilir.¹¹

Örnek 1

40.000 TL değerindeki ziynet eşyasını bozdurup kocasının 200.000 TL'ye satın aldığı taşınmaza (40.000/200.000,- → 1/5'tir) 1/5 oranında katkıda bulunan kadın, bu oran esas alınarak hesaplanan miktarda bir katkı alacağına sahiptir. Katkı talep edildiği anda taşınmazın değeri artmışsa örneğin 400.000 TL olmuş ise, bu oranda kadının alacağı katkı alacağı da artacak ve alacak miktarı 80.000 TL (400.000 x 1/5 = 80.000) olacaktır.

Eşlerin gelirleri varlığı halinde ve ispat edilmişse bu gelirler, yoksa çalışan eşler için malın edinildiği andaki asgari ücret esas alınarak katkı oranları ve katkı alacakları hesaplanmalıdır. Malın edinilmesinden sonra elde edilen gelirlerin katkı alacağına hesabında dikkate alınmaması gerekir. Katkının sürekli devam ettiği hallerde ise, örneğin eşin 1995'ten 2000'e kadar kocasının işyerinde çalışarak katkıda bulunduğu sabitse bu döneme ilişkin toplam katkının hesap edilmesi ve toplam katkının katkı oranının belirlenmesinde kullanılması

¹⁰ HGK 07/06/2000 gün ve 2000/2-959 E. - 972 K; 03.02.1999 gün ve 1999/2-56 E. - 40 K

¹¹ Gençcan, sh. 795 vd; Hayran, Burhan: Mal Rejimleri Şerhi, Ankara 2004, 232 vd.

yerinde olacaktır. Çalışarak katkıda bulunan eşe o döneme tekabül eden emeğinin karşılığı olacak miktarda bir ücretin katkı alacağı olarak (en az asgari ücretin) öngörülmesi yeterli olmayacaktır. Çünkü bu halde katkıda bulunan eşin katkısının reel karşılığı ödenmemiş olacaktır. Katkıda bulunan eş diğer eşin malvarlığındaki artıştan yararlanamayacaktır.

Örnek 2

1995 yılında asgari ücret 4.173.750 TL iken, 2000 yılında asgari ücret 118.800.000 TL olmuştur. Toplam yaklaşık 3.400.000.000 TL olan asgari ücretin bu dönem için ortalaması yaklaşık 47.000.000,- TL olacaktır. Toplam katkı 3.400.000 TL'dir. Bu katkı esas alınarak malın 2000 yılındaki değeri ile orantılandığında, sonuç eşin katkı alacağını ve oranını verecektir. 2000 yılında işletmenin değeri 100.000.000 TL ise, eşin katkı alacağı 3.400.000 TL, katkı oranı ise $3.400.000 / 100.000.000 =$ yaklaşık % 3,4 olacaktır. Malın 31.12.2001 tarihi itibarıyla değerinin 150.000.000 TL (TL) olduğu kabul edilirse, katılma alacağı $150.000.000 \times \% 3,4 = 5.100.000$ TL olacaktır.

Katkının süreklilik arz ettiği hallerde eşlerin çalışma karşılığı gelirlerinin hangi anda, malın değerine oranlanıp katkı oranının belirleneceği sorun olabilir. Örneğin iki yıl süren inşaat için eşlerin katkısını belirlerken, inşaatın başladığı veya bittiği tarihin veya başka bir tarihin esas alınarak eşlerin gelirlerinin oranlanması gelirlerin zaman içerisinde değişiklik gösterdiği hallerde adil olmayan sonuçlar verebilir. Bu nedenle eşlerin dönem içerisindeki ortalama gelirlerinin, katkının talep edildiği andaki malın değerine oranlanması ile katkının hesaplanması yerinde olacaktır. Malda bir değer kaybı varsa, katkıda bulunan eş katkı oranı üzerinden bu değer kaybına katlanmak zorundadır. Bu bağlamda katkısını tamamen de kaybedebilir. Katkıda bulunan eşin TMK 227'de ki gibi garanti altına alınmış bir katkı alacağı yoktur.

Katkıda bulunan eşlerin gelirleri dikkate alınarak hesaplama yapılırken, özellikle koca açısından eMK md. 152'ye göre bakım yükümünün dikkate alınması gerekir.¹² Bunun hangi şekilde ve ne oranda yapılacağı konusunda Yargıtay'ın yerleşmiş bir içtihadı yoktur. Kanımızca eşlerin ikisinin de çalıştığı varsayılarak asgari ücret üzerinden hesaplama yapılan hallerde kocanın bakım yükümlülüğü göz ardı edilebilir. Bunun dışındaki katkının somut olayda ispat edildiği hallerde ayrıca eMK 152'ye göre kocanın bakım yükümünü dikkate alarak bir hesaplama yapmaya gerek yoktur. Çalışan kocanın tek başına veya çalışan eşlerin gelirlerinin birlikte hesaplamada dikkate alındığında ise eMK 152'ye göre kocanın bakım

¹² Gençcan, 797; Y8HD, 30.6.2009, 2042E -3519K; Y2HD, 3.4.2001, 3970E-5151K; 3.4.2001, 1438E-5235K; 13.6.2007, 16503E-9962K;

yükümünün dikkate alınması yerinde olacaktır. Bu halde ne miktarda veya ne oranda kocanın gelirinden bakım yükümü nedeniyle indirimle gidileceği açık değildir. Kocanın bakım yükümü nedeniyle gelirinden yapılacak indirimin ne olacağı hâkimin takdirindedir. Uygulamada bilirkişilerin bu tür hesaplamalarda farklı yöntemleri kullandıkları anlaşılmaktadır.¹³

Genel bir hesaplama standardının sağlanması amacıyla ‘Asgari Geçim İndirimi’ için uygulanan oranların uyarlanarak hesaplamada dikkate alınması yerinde olabilir. Asgarî geçim indirimi; ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgarî ücretin yıllık brüt tutarının; mükellefin kendisi için % 50’si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için % 10’u, çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için % 7,5 diğer çocuklar için % 5’idir (GVK md. 32). Burada yer alan oranlar şu şekilde uyarlanabilir: % 10’luk oran kendisi ve eşi için, % 7,5’lik oran ilk çocuk için, % 5’lik oran diğer çocuklar için uygulanabilir.

Örnek 3

A evlidir. Eşi çalışmamaktadır ve herhangi bir geliri yoktur. 10 yaşında bir çocuğu vardır.

Kocanın (A’nın) Asgari Bakım Borcu İndirim Oranı (Kendisi)	%10
“ (Eşi için)	% 10
“ (bir çocuk için % 7,5)	% 7,5
(Toplam:%)	%27,5

A evlidir. Eşi çalışmamaktadır ve herhangi bir geliri yoktur. 5, 10 ve 12 yaşlarında üç çocuğu vardır.

Kocanın (A’nın) Asgari Bakım Borcu İndirim Oranı (Kendisi)	%10
“ (Eşi için)	% 10
“ (bir çocuk için % 7,5)	%7,5
“ (ikinci çocuk için % 5)	% 5
“ (ikinci çocuk için % 5)	% 5
(Toplam:%)	%37,5

Kocanın asgari bakım borcu indirim oranı üzerinden hesaplanan net geliri, katkı hesabında dikkate alınmalıdır. Çalışan kadının, kocanın bakım yükümünü düzenleyen eMK md. 152’ye dayanarak gelirinden bir indirim yapılması mümkün değildir. Buna rağmen eMK

¹³ Öztürkler, Cemal:Ölüm ve Bedeni Zarar Hallerinde Maddi Tazminatın Hesaplanması Teknikleri, 48 vd.

md. 190 hükmüne istinaden koca için hesaplanan bakım borcu indirim oranının yarısı esas alınarak kadının gelirinden indirim yapılması ve katkı alacağı hesabında kadının hesaplanan bu gelirinin dikkate alınması hem Anayasa'nın eşitlik ilkesine hem de hakkaniyete aykırı olmayacaktır.

III-DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI

A-Genel Olarak

TMK 227 maddesinde düzenlenen 'değer artış payı', edinilmiş mallara katılma rejimine özgü bir kurum olup,¹⁴ Yargıtay'ın yerleşmiş uygulamasındaki katkı alacağı kurumunun -tam karşılığı olmasa da- kanunlaşması olarak görülebilir.¹⁵ Değer artış payı ile eşlerin evlilik birliği kapsamında olağan olarak yaptıkları katkıların değerlendirilmesi amaçlanmamıştır. Bu olağan katkıları aşan maddi veya işgücü katkıları, değer artış payı alacağının asıl sebebidir. Dolayısıyla eşlerin evlilik birliği kapsamında yaptıkları olağan maddi veya işgücü katkıları değer artış payı alacağına neden olmaz. Eşlerin olağan katkıları, eşlerden her birinin diğerinin artık değeri üzerinde sahip olacakları katılma alacağı ile yeterince dikkate alınmıştır.

Yukarıda katkı alacağına ilişkin yapılan açıklamalar büyük ölçüde değer artış payı için de geçerlidir. Dolayısıyla tekrarı önlemek için çalışmanın geri kalan kısmında değer artış payı ile ilgili açıklamalar kısa tutularak, farklılıklar detaylandırılmaya çalışılmıştır.

B-Değer Artış Payı Alacağının Şartları

1-Diğer Eşin Bir Malına Katkıda Bulunulması

Değer artış payı eşlerden birinin, diğerinin bir malvarlığı değerine bağışlama kastı olmadan ve uygun bir karşılık almadan katkıda bulunmasını şart koşmaktadır.¹⁶ Katkı, diğer eşin malvarlığı değerinin edinilmesinde olabileceği gibi o malvarlığı değerinin iyileştirilmesinde veya korunmasında da olabilir. Katkı, para, çalışma veya mal ile olabileceği gibi diğer eşin borcunun üstlenilmesiyle de olabilir.¹⁷ Katkının eşin edinilmiş veya kişisel malına yapılmış olmasının değer artış payı alacağı açısından bir önemi de bulunmamaktadır.

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Zeytin, nr. 355 vd.; Gençcan, 700 vd; Öztan, Bilge: Aile Hukuku, Anraka 2005; 269 vd.; Kılıçoğlu, 56 vd., Özüğür, 41 vd.

¹⁵ Değer artış payının tarihsel gelişimi için bkz. Hayran, 225 vd.

¹⁶ Bağışlama kastının eşler arasında olmamasına ilişkin bkz. Yargıtay HGK, 7.6.2000, E.2000/2-959 K. 2000/972.

¹⁷ BGE 123 III 152 vd.; Hausheer/Geisel/Kobel, Nr. 12.76.

2-Katkıda Bulunan Eşin Bağışlama Kastı Olmaması

Eşlerin evlilik birliğinde birbirlerine hiç veya uygun bir karşılık almadan yaptıkları kazandırmalar kural olarak bağışlama kastı ile yapılmaz.¹⁸ Katkı, eşlerden birinin kişisel kullanımına yarayan menkul bir eşyanın ediniminde ise, örneğin ziynet eşyası gibi, bu halde genel hayat tecrübelerinden bu kazandırmanın bağışlama kastı ile yapıldığı sonucuna varılabilir. Bu durumda aksini iddia eden taraf, ispat yükü altındadır.

3-Katkıda Bulunan Eşin Hiç veya Uygun Bir Karşılık Almamış Olması

Katkıda bulunan eş, katkısından dolayı mal sahibi eşten ekonomik bir karşılık almış ise eşlerin arasındaki bu ilişkinin üçüncü kişilerle olan ilişkiden bir farkı kalmamıştır. Karşılığın, tarafların eş olmalarından dolayı düşük tutulması durumu değiştirmez.¹⁹

Ekonomik karşılık, para karşılığı faiz, mal karşılığı para, çalışma karşılığı ücret olarak karşımıza çıkabilir. Çalışma karşılığı ücret, eğer iş akdi çerçevesinde gerçekten karşılık olarak elde edilmişse, o halde katkıda bulunan eşin değer artış payından söz edemeyiz.²⁰ Eşin açıkça karşı edimden vazgeçtiği hallerde, eşin değer artış payından da vazgeçtiği sonucuna kural olarak varılamaz.²¹ Eşin çalışması karşılığı sadece sağlık ve emeklilik sigorta primleri yatırılmış ise, karşılık uygun bir karşılık olarak değerlendirilmemelidir.

4-Eşin Değer Artış Payı Alacağından Vazgeçmemiş Olması

TMK 227 f. 3 hükmü açıkça, eşlere, yazılı bir anlaşmayla değer artışından pay almaktan vazgeçme veya değer artış payı oranında değişiklik yapma imkânı tanımıştır. Böylelikle değer artış payına ilişkin düzenlemenin emredici değil, tamamlayıcı olduğu kabul edilmiştir. Eşler, önceden yazılı bir anlaşma ile somut bir katkıya ilişkin gerçekleştirilecek değer artış payı alacağından vazgeçebilirler. Değer artış payından vazgeçme anlaşmasının yazılı olması bir geçerlilik şartıdır. Eşler, mal rejimi sözleşmesi ile de belli bir katkıya ilişkin değer artış payından vazgeçebilirler. Değer artış payından sonradan vazgeçme ise genel hükümlere göre her hangi bir şekil şartına bağlı değildir. Acaba, değer artış payından genel

¹⁸ Eşler arasında bağışlama kastının olmamasına ilişkin bkz. Yargıtay HGK, 7.6.2000, E.2000/2-959 K. 2000/972.

¹⁹ Hausheer, H.; Reusser, R.; Geiser, T.: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht: Das Familienrecht, Das Eherecht, Das Güterrecht der Ehegatten, Allgemeine Vorschriften Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftsbeteiligung, Band II. 1. Abteilung, 3. Teilband 1.Unterteilband, Bern1992, Art. 206 pn. 21; Hausheer, H.: Basler Kommentar zum Schweizerischem Privatrecht) Zivilgesetzbuch I, Art. 1 – 456 ZGB, 2. Aufl., Basel 2002, Art. 206 pn. 10; Farklı görüş için Schuler, Manfred: Die Mehrwertbeteiligung unter Ehegatten, Zürich 1984, 112.; Müller, Roland: Der Mehrwertanteil im neuen Ehegüterrecht, Basler Studien zur Rechtswissenschaft Reihe A Bd. 27, Basel 1993, 66.

²⁰ Hausheer/Reusser/Geiser 206 Nr. 20; Müller, 57 vd. Jene-Bollag, 44 vd.

²¹ Hausheer/BASLER Art. 206 Nr. 11; farklı görüş Piotet, Paul: Piotet, Errungenschaftsbeteiligung nach schweizerischem Ehegüterrecht, Bern 1987, 33.

olarak vazgeçmek mümkün müdür? Hâkim görüşe göre, değer artış payı alacağında - somut olarak yapılan belli bir katkıyı dikkate almadan - genel olarak vazgeçmek mümkündür.²²

B-Değer Artış Payı Alacağının Hesaplanması

Eşlerin değer artış payının hesaplanmasında öncelikle katkıda bulunulan maldaki değer artışının ve eşlerin katkı oranlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Değer artışı, katkıda bulunulan malın başlangıçtaki değeri (mal ve mala yapılan tüm katkılara dâhil olarak) ile değer artış payının hesaplandığı tasfiye anındaki malın kural olarak sürüm değeri (son değer) arasındaki farktır.²³ Bu fark, yani değer artışı, eşlere o maldaki katkılarına göre paylaşılacaktır. Katkı para ile yapılmış ise, paranın nominal değeridir. Katkının malla veya emekle yapıldığı halde, bunların parasal değerinin tespit edilmesi gerekir.

Örnek 4

Kadına annesinin terekesinden 200.000 TL'lik miras payına mahsuben, onarım gerektiren bir apartman dairesi kalmıştır. Kadın apartmanın onarımı için 50 000 TL koyarken, kocası da apartmanın onarımı için 50.000.- TL değerinde malzeme ve emek katkısında bulunmuştur. Onarım sonrası apartmanın başlangıç değeri (apartman değeri + eşlerin katkıları) 300.000 TL tasfiyedeki değeri ise 480.000.- TL'dir.

Tablo 1- Değer Artış Payı Alacağının Hesaplanmasına ilişkin örnek.

DAP HESABI (TL)	Karı	Koca	Toplam
Apartmanın Değeri	200.000		200.000
Katkı Miktarı (Para, Mal, Emek)	50.000	50.000	100.000
Başlangıç Değeri* (Yapılan Tüm Katkılar ve Malın değeri)	250.000	50.000	300.000
Değer Artış Oranı $50.000 / 300.000 = 1/6$	5	1	6
Değer Artışı: $480.000 - 300.000$			180.000.-
Değer Artış Hissesi	150.000.	30.000.-	180.000.-
Değer Artış Payı (İlk Katkı + Değer Artış Hissesi)	400.000.-	80.000.-**	480.000.-

* Başlangıç değeri olarak mal ve mala yapılan tüm yatırımların(katkıların) toplamı esas alınacaktır.

** Kocanın değer artış payı alacağı 80.000 TL'dir.

²² Hausheer/Geisel/Kobel Nr. 207 Nr. 62; Piotet, 32.

²³ Náf-Hofmann, Marlies; Náf-Hofmann# Heinz: Das neue Ehe- und Erbrecht im Zivilgesetzbuch, 2. Aufl., Zürich 1989, 1300 vd.

III-KATKI ALACAĞI VE DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI İLİŞKİSİ

A-Genel Olarak

Yukarıda katkı alacağı ve değer artış payı alacağı birbirinden bağımsız iki alacak olarak ele alınmış ve kısaca anlatılmaya çalışılmıştır. Uygulamada karşımıza çıkan, açıklığa kavuşturulmasında fayda olduğunu düşündüğümüz konu ise, bu iki kurumun birlikte uygulamasının söz konusu olduğunda, bunun nasıl yapılacağıdır.

Hukukun genel ilkelerinden olan kanunların geçmişe yürümeyeceği ilkesi, yürürlükte buldukları sürede sözü ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanacağı, 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanunu'nun 1. maddesinde ve TMK md. 1'de yer almaktadır.

Katkı alacağına ilişkin eMK'de bir düzenleme bulunmaması nedeniyle yargı içtihatları ile kabul edilen katkı alacağı, yargı içtihatlarının doğrudan doğruya ve asli hukuk kaynağı olmaması nedeniyle artık uygulama alanı bulmamalıdır. Katkı alacağı ayrıca bir içtihadı birleştirme kararına da dayanmamaktadır (279 s. Yargıtay Kanunu md. 45).²⁴ Her ne kadar özel hukuk alanında hakların yarışması söz konusu olsa da, TMK 227'nci maddesi ile getirilen düzenleme uygulamada kabul edilen katkı alacağının kanunlaşmasından başka bir şey değildir. Sonuç olarak Yargıtay içtihatları ile kabul edilen katkı alacağı hakkının TMK'nin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uygulama alanı bulmaması gerekir. Bunun sonucu olarak katkı alacağının 31.12.2001 tarihine kadar uygulama alanı bulması, 1.1.2002 tarihinden itibaren değer artış payı alacağına hükmedilmesi hukukun genel ilkelerine ve TMK'nin sözüne ve özüne uygundur.

Katkı alacağı ve değer artış payı alacağının zaman açısından uygulanmasına ilişkin olarak getirilen yukarıdaki sınırlama hukuka uygundur. Ancak eşin katkısını 2002 yılından önce yaptığı ve katkı yapılan malvarlığının TMK'nin yürürlükte olduğu dönemde diğer eşin malvarlığında mevcut olduğu halde bu sınırlamanın nasıl yapılacağı sorusuna, aşağıdaki açıklamalarla cevap verilmeye çalışılmıştır.

B-Katkı Alacağı ve Değer Artış Payı Alacağının Birlikte Uygulanmasının Şartları

1-Tarafların Talepleri İle Bağlı Olmamak

Hâkim hukuk kurallarını tarafların talep ve iddialarına bağlı kalmadan uygulama hak ve görevine sahiptir (HMUK md. 76). Bu nedenle dava dilekçesinde ister katkı alacağı ister

²⁴ Köprülü, Bülent: Medeni Hukuk genel Prensipler – Kişinin Hukuku, İstanbul 1979, 123 vd.; Zevkliler/Acarbey/ Gökyayla, 80 vd; Akipek, Jale. G; Akıntürk, Turgut: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Cilt 1, 6. Bası, İstanbul 2007, 85, 140 vd.

değer artış payı alacağı talep edilmiş olsun, bu talebin hukuki sebebi olan hukuk kuralını ve Yargıtay içtihatlarını bulup uygulamak hâkimin görevidir. Bu nedenle hâkim tarafların uyuşmazlık konusu olayı nitelendirmeleri ile bağlı değildir. Bunun dışında hâkimin taleple bağlılığı, özellikle talep edilen alacak miktarına ilişkin olarak saklıdır.

2-Katkının 2002 yılından önce yapılmış olması

Katkıda bulunan eş, bu katkısını 2002 yılından önce yapmış olmalıdır. Doğal olarak eşlerin 2002 yılından önce evlenmiş olmaları da gerekir. Eşlerin 2002 yılından sonra evlenmiş olmaları halinde veya katkının 2002 yılından sonra yapılmış olduğu halde katkı alacağı değil, münhasıran değer artış payı alacağı uygulama alanı bulacaktır. Katkı yapılan malın 2002 yılından önce eşin malvarlığında bulunuyor olmasının ise bir önemi bulunmamaktadır.

3-Katkı Yapılan Malın 2002 Yılından Sonra Mal Rejiminin Sona Erdiği Tarihte Eşin Malvarlığında Bulunması

Katkı yapılan mal 2002 yılından önce, yani TMK'nin yürürlüğe girmesinden önce elden çıktı ise, hâkimin sadece katkı alacağına ilişkin Yargıtay uygulamalarını dikkate alarak bir karara varması gerekir. TMK 227'maddesindeki değer artış payının uygulama alanı bulması mümkün değildir.

Katkı yapılan mal 2002 yılından sonra yasal mal rejiminin boşanma, ölüm veya diğer sona erme sebepleri ile sona erdiği tarihte eşin malvarlığında mevcut ise, hâkim o zaman hem katkı alacağına ilişkin Yargıtay uygulamasını hem de TMK md. 227'yi birlikte uygulamalıdır.

C-Katkı Alacağı ve Değer Artış Payı Alacağının Birlikte Uygulanmasının Yöntemi

Öncelikle yapılması gereken işlem, talepte bulunan eşin katkı alacağının hesabıdır. Bu hesabın yapılması değer artış payı alacağı hesabının yapılmasından önemli bir farklılık göstermemektedir. Ancak katkı alacağında, değer artış payı alacağında olduğu gibi, katkının nominal değerinin garanti altında olması söz konusu değildir.

Örnek 5

Davacı eşin, 30.000 TL'ye 1999 yılında satın alınan ve davalı eş adına tescil edilmiş otomobile 5.000,- TL değerindeki ziynet eşyalarını bozdurarak katkıda bulunmuştur. Otomobilin 31.12.2001 tarihindeki değeri 20.000 TL'dir. Tarafların 2004 yılında boşandıklarını ve tasfiyede aracın değeri 15.000 TL'dir.

Tablo 2: Katkı Alacağı Hesabı Örneği 1.

DAVACININ KATKI ALACAĞI HESABI (TL)	Davacı	Davalı	Toplam
Otomobilin 1999 yılındaki Başlangıç Değeri			30.000
Katkı Miktarları	5.000	25.000	30.000
Katkıya Esas Oranlar	1	5	6
Otomobilin 31.12.2001 Tarihindeki Değeri	3.335	16.665	20.000*
Katkı Alacağı	3.335**	16.665	20.000

* Otomobilin değerinde azalma vardır

** Katkıda bulunan eşin nominal değer garantisinden yararlanması söz konusu olmadığından (TMK md. 227) başlangıçta yaptığı katkıdan daha düşük bir katkı alacağı olacaktır.

Katkıda bulunan eşin katkı alacağı hesaplandıktan sonra ikinci aşamada TMK'nin 227'nci maddesine göre değer artış payı alacağının belirlenmesi gerekir. Katkı alacağı hesabındaki 31.12.2001 tarihli katkı alacağı ve otomobilin değeri, değer artış payı hesabında dikkate alınacaktır.

Tablo 3: Katkı Alacağı Hesabı Örneği 2.

DAVACININ DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI (TL)	Davacı	Davalı	Toplam
Otomobilin Başlangıç Değeri			20.000
Katkı Miktarları	3.335	16.665	
Katkıya Esas Oranlar	1	5	6
Otomobilin 2004 Tarihindeki Değeri			15.000*
Katkı Alacakları	2.500**	12.500	15.000*

* Otomobilin değerinde azalma vardır.

** Katkıda bulunan eş nominal değer garantisinden yararlanır (TMK md. 227). Bu nedenle eşin katkı alacağı, değer kaybı nedeniyle hissesine düşen 2.500 TL değildir. Eşin daha önce hesaplanan katkı alacağı 3.335,-TL nominal değer garantisi sebebiyle eşin değer artış payı alacağıdır. Eşin 1999 yılındaki 5000,- TL'lik katkısı, nominal değer garantisinden yararlanmadığından dikkate alınmaz.

Örnek 6

Davacı eş, 100.000 TL'ye 1995 yılında satın alınan ve davalı eş adına tescil edilmiş iş yerine 25.000 TL katkıda bulunmuştur. İş yerinin 31.12.2001 tarihindeki değeri 200.000 TL'dir. Tarafların boşandıklarını ve yasal mal rejimin tasfiyesini talep ettikleri 2010 yılındaki iş yerinin değeri 500.000 TL'dir.

Tablo 4: Katkı Alacağı Hesabı Örneği 3

DAVACININ KATKI ALACAĞI HESABI (TL)	Davacı	Davalı	Toplam
Taşınmazın 1995 yılındaki Başlangıç Değeri			100.000,-
Katkı Miktarları	25.000,-	75.000,-TL	100.000,-
Katkıya Esas Oranlar	1	3	4
Taşınmazın 31.12.2001 Tarihindeki Değeri	50.000,-	150.000	200.000
Katkı Alacağı	50.000,-*	150.000,-	200.000,-

*Davacı eşin 25.000 TL'lik katkısı sebebiyle katkı alacağı 50.000 TL'dir.

Tablo 5: Katkı Alacağı Hesabı Örneği 4

DAVACININ DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI (TL)	Davacı	Davalı	Toplam
Taşınmazın Başlangıç Değeri (1.1.2002)			200.000.-
Katkı Miktarları	50.000,-	150.000,-	200.000,-
Katkıya Esas Oranlar	1	3	4
Taşınmazın 2010 Tarihindeki Son Değeri			500.000,-
Katkı Alacakları	125.000,-*	375.000,-	500.000,-

*Davacı eşin 25.000 TL'lik katkısı sebebiyle, sahip olacağı değer artış payı alacağı 125.000 TL'dir. Bu örnekte olduğu gibi değer artmasının yaşandığı tek bir malvarlığının olduğu durumlarda başlangıçta katkı alacağı hesabında tespit edilen katkı oranının malın son değerine uygulanması ile bulunan miktar, davacı eşin değer artış payı alacağıdır (Kolay Hesap Yöntemi).

Katkının birden fazla mala yapıldığı ve ilk örnekteki gibi değer azalışlarının olduğu olaylarda kolay hesap yöntemi uygulanmamalıdır. Katkı alacağı hesaplanmalı, bulunan miktar değer

artış payı alacağı hesabında malın başlangıçtaki değerine yapılan katkı miktarı olarak dikkate alınmalıdır.

Örnek 7

Örnek 5 ve Örnek 6 birlikte değerlendirildiğinde yapılacak hesaplamada dikkat edilecek olan husus, katkıda bulunan eşin değer azalış ve artışlardan hissesine düşen miktarın mahsup edilmesi gerektiğidir. Değer azalış ve artışlarının mahsup edilmesi, nominal değer garantisi sınırına kadar (yani katkıların toplam miktarına kadar) mümkündür. Mahsup işlemi sonucunda bulunan miktar ile eşin başlangıçtaki katkılarının toplamı değer artış payı alacağıdır.

Tablo 6: Katkı Alacağı Hesabı Örneği 5

DAVACININ OTOMOBİLDEN KAYNAKLANAN DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI (TL)	Davacı	Davalı	Toplam
Otomobilin Başlangıç Değeri			20.000.-
Katkı Miktarları	3.335	16.665	
Katkıya Esas Oranlar	1	5	6
Otomobilin 2004 Tarihindeki Son Değeri			15.000
Değer Azalışı			5.000
Değer Azalış Hisseleri	835	4165	5.000

Tablo 7: Katkı Alacağı Hesabı Örneği 6

DAVACININ TAŞINMAZDAN KAYNAKLANAN DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI (TL)	Davacı	Davalı	Toplam
Taşınmazın Başlangıç Değeri (1.1.2002)			200.000
Katkı Miktarları	50.000	150.000	200.000
Katkıya Esas Oranlar	1	3	4
Taşınmazın 2010 Tarihindeki Son Değeri			500.000
Değer Artışı			300.000
Değer Artış Hisseleri	75.000	225.000	300.000

Davacı eşin değer artış payı alacağı değer artış ve azalış hisselerinin mahsubu ile bulunan miktara, davacı eşin başlangıçta yaptığı katkıların eklenmesi ile bulunan miktar değer artış payı alacağını oluşturur. ($75.000 - 835 = 74165$, $74.165 + 50.000 + 3.335,- = 127.500,-$ TL).

Yukarıda verilen tüm örneklerde davacı eş lehine hükmedilecek miktar değer artış payı alacağıdır. Katkıda bulunan eş lehine hem katkı alacağına, hem de değer artış payı alacağına hükmedilmesi, talep olsa da mümkün değildir: Çünkü bu hukuk kurallarını re'sen uygulama ilkesine aykırı olduğu gibi,²⁵ nihayetinde katkıda bulunanın haksız zenginleşmesine de neden olacaktır. Bu durum aynı zamanda adil yargılanma hakkının da bir ihlalidir.²⁶ Ancak talepte bulunan eşin dava dilekçesinde açıkça değer artış payı alacağını istemediğini ve sadece katkı alacağını istediğinin belirtildiği hallerde, aksini kabul etmek 'Taleple Bağlılık İlkesi'ne aykırı olacaktır (HMUK md. 74).²⁷ Hâkim dava dilekçesinin talep sonucu hakkında, dilekçedeki diğer açıklamaları yorumlayarak bir sonuca varamıyorsa, diğer bir deyişle şüphe halinde dava dilekçesinin talep sonucunu davacıya açıklattırması gerekir (HMUK 75 f.2).²⁸

²⁵ Kuru, Baki; Arslan, Ramazan; Yılmaz, Ejder: Medeni Usul Hukuku, 20. Baskı, Ankara 2009, 363 vd.

²⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz, 366.

²⁷ Gençcan, 530.

²⁸ Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt II, İstanbul 2001, 1068 vd.; Kuru/Arslan/Yılmaz, , 315.

D-Katkı Alacağı ve Değer Artış Payı Alacağının Birlikte Uygulanmasında Zamanaşımı Sorunu

Katkı alacağı ve değer artış payı alacağının birlikte uygulanması ile hesaplanan değer artış payı alacağı bir başka sorunu da birlikte getirmektedir. Acaba bu halde on yıllık (BK 125) zamanaşımı süresi mi yoksa TMK 178’de öngörülen bir yıllık zamanaşımı süresi mi geçerli olacaktır.²⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu verdiği bir kararında katılma alacağı için on yıllık zamanaşımı süresinin geçerli olduğunu kabul etmiştir.³⁰

Bu karara konu olan olay, yukarıda verdiğimiz örneklere uygundur: “...Taraflar 06.03.1987 tarihinde evlenmiş, 24.09.2002 tarihinde açılan dava sonucu boşanmalarına karar verilmiş, hüküm 30.06.2004 tarihinde kesinleşmiştir. Taraflar arasında evlilik tarihinden 01.01.2002 tarihine kadar mal ayrılığı (TMK. m. 170.), bir yıl içinde başka mal rejimini seçmediklerinden 24.9.2002 tarihine kadar ise edinilmiş mallara katılma rejimi geçerlidir.(4722 s.K. md. 10/1,4721 s.K. TMK md. 202/1.) Davalı (kadın) adına tapuda tescilli yapılan ve ortak hayatın devam ettiği dönemde (02.03.2000 tarihinde), satın alınan taşınmaza katkı sağlandığı ileri sürüldüğüne göre, iddia olunan hak, katkı payı alacağıdır.”

Görüldüğü gibi uyuşmazlığın söz konusu olduğu karara ilişkin olarak olayda hem katkı alacağının hem de değer artış payı alacağının birlikte uygulanması söz konusudur. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında katılma alacağı ve değer artış payı alacağının birlikte uygulanma konusuna girmeden, talebin katılma alacağı olduğuna karar vererek on yıllık zamanaşımının geçerli olduğunu kabul etmiştir. Zamanaşımı konusunda³¹ on yıllık genel zamanaşımı süresinin, mal rejiminden kaynaklanan tüm alacaklar için geçerli kabul edilmesi hukuken tercih edilmelidir. Yargıtay’ın ısrarla TMK 178’nci maddeye dayanarak bir yıllık zamanaşımını boşanma ile mal rejiminin sona erdiği hallerde uygulama kararlılığı, TMK 178’nci maddenin amacına ve maddenin Kanunun sistematigindeki yerine aykırıdır. Boşanan eşler arasındaki alacak hakkı uyuşmazlıklarının kısa sürede bitirilmesi, TMK 178’nci

²⁹ Bkz. Zeytin, Artık Değere Katılma ve Değer Artış Payı Alacağında Zamanaşımı, Terazi Hukuk Dergisi, 2008, S. 21, 15 vd.; Tutumlu, Mehmet A.: Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması, Ankara 2007, 41. Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul 2010, 1232 vd.

³⁰ Yargıtay HGK 5.5.2010, 2010/8-231E - 2010/255K.

³¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 5.2.2007 tarihinde verdiği bu konudaki ilk kararında katılma alacağının on yıllık zamanaşımına tâbi olacağı kabul edilmiştir(Yargıtay 2. HD, T. 5.2.2007 K. 2007/1228). Aynı daire daha sonra verdiği kararlarında da aynı görüşü savunmuştur(21.04.2008, 2007/6331E, 2008/5733). Mal rejimi davalarına bakmakla görevli Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 26.5.2009 tarih ve 2009/873E, 2009/2621K sayılı kararında ise, eşin katkı alacağı için zamanaşımını TMK 178 maddesine istinaden boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl olarak kabul etmiştir. Yine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 9.6.2009 tarih, 2009/982 E ve 2009/2991 K sayılı kararında, 8. Dairenin kararına uygun olarak mal rejiminden kaynaklanan davaların TMK 178. madde hükmüne istinaden boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık zamanaşımı süresinde açılmasını öngörmüştür.

maddenin amacı değildir. Eğer öyle olsa bu maddenin genel bir hüküm olarak boşanan eşler arasındaki tüm alacaklara sirayet edecek şekilde uygulanması gerekir. Boşanma, yasal mal rejimini sona erdiren sebeplerden biridir. Katılma veya değer artış payı alacağının hukuki yasal dayanağı değildir. Yoksulluk nafkasının, maddi ve manevi tazminatın yasal dayanağı (BK md. 41, 49 ile TMK md. 364 değildir) TMK 174 ve 175 maddeleridir. Bu nedenle TMK md. 178 amacına uygun olarak sadece bu iki hükümde düzenlenen davaları kapsayacak şekilde “V. Boşanmada tazminat ve nafaka” başlığı altında yer almıştır. Bu nedenle boşanma sebebiyle nafaka alacağı veya tazminat alacağının bir yılda zamanaşımına uğraması hukuka uygundur.

Sonuç

Eşin eMK döneminde diğer eşin malvarlığına yaptığı katkı sebebiyle talep edeceği alacak, malvarlığının TMK'nin yürürlüğe girmesinden sonra yasal mal rejiminin sona erdiği tarihte eşin malvarlığında bulunması ön şartıyla TMK md. 227'de düzenlenen değer artış payı alacağıdır. Değer artış payı alacağı hesabı yapılırken, eşin eMK döneminde yaptığı katkı nedeniyle sahip olacağı katılma alacağı 31.12.2001 tarihi itibarıyla hesaplanır. Hesaplanan bu katılma alacağı değer artış payı alacağının hesabında mala yapılan başlangıçtaki (1.1.2002) katkıyı ifade eder. Katılma oranının sabit ve katkı yapılan malda değer artışının var olduğu halde, değer artış payı kolay hesap yöntemi ile bulunur. Bu halde, sabit oranın katkı yapılan malın sürüm değerine uygulanması ile bulunan miktar değer artış payı alacağıdır. Katkıda bulunan eş açıkça değer artış payı istemediğini ve sadece katılma alacağı talebinde bulunduğunu ifade etmedikçe, mahkeme katkı alacağı dikkate alınarak hesap edilen değer artış payı alacağına hükmetmelidir.

KAYNAKÇA

- Acabey, Beşir: Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir 1998
- Akipek, Jale. G; Akıntürk, Turgut: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Cilt 1, 6. Bası, İstanbul 2007, 85, 140 vd.
- Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul 2010
- Finger, Peter: Familienrechtliche Veränderungen in der Türkei (ab1.1.2002 - insbesondere: eheliches Güterrecht), in: FamPra.ch 4/2003, 833.
- Gençcan, Ömer Uğur: Mal Rejimleri Hukuku, Ankara 2010
- Hausheer, H.: Basler Kommentar zum Schweizerischem Privatrecht) Zivilgesetzbuch I, Art. 1 – 456 ZGB, 2. Aufl., Basel 2002
- Hausheer, H.; Geiser, T.; Kobel, E.: Das Eherecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, Bern 2000
- Hausheer, H.; Reusser, R.; Geiser, T.: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht: Das Familienrecht, Das Eherecht, Das Güterrecht der Ehegatten, Allgemeine Vorschriften Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftsbeteiligung, Band II. 1. Abteilung, 3. Teilband 1.Unterteilband, Bern1992
- Hayran, Burhan: Mal Rejimleri Şerhi, Ankara 2004
- Henrich, Dieter: Eheliche Gemeinschaft, Partnerschaft und Vermögen im europäischen Vergleich: die deutsche Sicht, in: Eheliche Gemeinschaft, Partnerschaft und Vermögen im europäischen Vergleich, Bielefeld 1999
- Kılıçoğlu, Ahmet: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, 2. Bası, Ankara 2002
- Köprülü, Bülent: Medeni Hukuk genel Prensipler – Kişinin Hukuku, İstanbul 1979
- Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, Cilt II, İstanbul 2001
- Kuru, Baki; Arslan, Ramazan; Yılmaz, Ejder: Medeni Usul Hukuku, 20. Baskı, Ankara 2009
- Näf-Hofmann, Marlies; Näf-Hofmann, Heinz: Das neue Ehe- und Erbrecht im Zivilgesetzbuch, 2. Aufl., Zürich 1989.
- Öztan, Bilge: Aile Hukuku, Ankara 2005;
- Öztürkler, Cemal: Ölüm ve Bedeni Zarar Hallerinde Maddi Tazminatın Hesaplanması Teknikleri, Ankara 2003
- Özüğür, Ali İhsan: Mal Rejimleri, 5. Baskı Ankara 2010.
- Piotet, Paul: Errungenschaftsbeteiligung nach schweizerischem Ehegüterrecht, Bern 1987
- Schuler, Manfred: Die Mehrwertbeteiligung unter Ehegatten, Zürich 1984, 112.; Müller, Roland: Der Mehrwertanteil im neuen Ehegüterrecht, Basler Studien zur Rechtswissenschaft Reihe A Bd. 27, Basel 1993, 66.
- Tutumlu, M. A.: Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması, Ankara 2007
- Zevkliler, Aydın; Acarbey, M. Beşir; Gökyayla, K. Emre: Medeni Hukuk, 6. Bası Ankara 1996
- Zeytin, Artık Değere Katılma ve Değer Artış Payı Alacağında Zamanaşımı, Terazi Hukuk Dergisi, 2008, S. 21, sh. 15-24
- Zeytin, Zafer: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, 2. Baskı Ankara 2008